

HARALD NÆSS

KNUT HAMSUN OG VICTORIA

(Foredraget ble holdt ved Hamsun-seminar i Brno i november 1997)

Hamsuns livshistorie er ikke bare en av de mest spennende i nordisk litteratur, den ligner også på mange vis en klassisk tragedie. Aristoteles taler om den tragiske helten, som på grunn av sin arroganse — hva grekerne kalte hybris — opplever en serie uhell som ender med katastrofe men også med en ny innsikt hos helten, og denne tragiske innsikten gjør at tragediens tilskuere gjennomgår en slags renselse — hva grekerne kalte catharsis. De fleste Hamsun-kjennere er enige om at katastrofen i Hamsuns liv — landssviksaken mot ham — skyldtes hans arroganse, men få av dem føler at Hamsun noen gang oppnådde noen tragisk innsikt. Han manglet evnen til å angre, heter det. Men ett eksempel på slik anger har vi nå sett i to filmer som nylig er laget om Hamsun. Det gjelder den ting at Hamsun i 1946 skilte seg fra sin kone med ordene : „Farvel, Marie, vi ses aldri mer“, og at han så en sen vårkveld i 1950 plutselig bad sin sønn Arild telegrafere og få henne hjem til seg på Nørholm. Begge filmene utnytter dette eksempel på Hamsuns anger. Jeg skal gi et annet og ukjent eksempel. Det er hentet fra noen av de 3000 Hamsun-brev jeg arbeider med og gjelder Hamsuns forhold til sin eldste datter Victoria. Korrespondansen omfatter riktignok bare 13 Hamsun-brev til Victoria, men med opplysninger fra andre kilder blir den, synes jeg, til en gripende fortelling, som jeg nå skal prøve å legge frem. Men jeg må begynne med begynnelsen.

Hamsun var som dere nok vet en bondegutt uten annen utdannelse enn folkeskolen. Sigrid Undset sa engang ondskapsfullt at alle Hamsuns bøker handler om bondegutten som drømmer om å komme til sengs med en prinsesse, og noe rett har hun i det. Hamsun reiste rundt i verden — fra Hamarøy til København og Kristiania, til Amerika, til Frankrike. Til Frankrike reiste han fordi han bare hadde folkeskole og fikk høre hele tiden at han ingen høyere utdannelse hadde. Han tenkte at om han greide å lære seg fransk ordentlig, så ville han iallfall bli regnet for kultivert, og dermed dro han til Paris og ble der i nesten 3 år. Men fransk lærte han ikke.

Først da han var 39, giftet han seg. Hans kone Bergljot Bech hadde penger, hun var vakker og upraktisk, ja nesten som en prinsesse, men ekteskapet ble inngått i hast og ble ikke hva de hadde håpet. Hvetebrodsdagene tilbrakte de nygifte i Valdres, hvor Hamsun skrev romanen Victoria, om bondegutten Johannes som elsker en slags prinsesse, dvs. hun er en rikmannsdatter han ikke kan få fordi han ikke er fin nok og rik nok for pikens far. Victoria heter piken og hun må gifte seg med den faren har utpekt, men i virkeligheten elsker hun hele tiden bondegutten Johannes, og da hun plutselig blir enke og siden syk og døende skriver hun et langt brev til ham hvor hun ber om tilgivelse for sin stolthet og utilsørt erklærer sin kjærlighet. Å ja, en sentimental roman, men en av verdenslitteraturens store kjærlighetsfortellinger. Og jeg nevner den her fordi Hamsuns liv senere kom til å ligne litt på handlingen i Victoria.

Etter romanen Victoria gikk det flere år da Hamsun ikke gav ut noen ny bok og ikke hadde noen særlig inntekt, og som den mannssjåvinisten han var, ble det plagsomt for ham å be sin kone om penger når han fikk lyst på å kjøpe kunstverker eller antikviteter til deres hjem. Og engang da hans kone Bergljot var bortreist, tok han hennes bankbok og reiste til spillebulene i Belgia, hvor han satte overstyr hele hennes formue. Han kom hjem som en fortapt sønn, men Bergljot var full av tilgivelse, og ni måneder etter hjemkomsten fikk hun et barn, som ble kalt Victoria etter romanen, og Hamsun, som han var sterkt opptatt av sin lille datter nevner henne stadig i sine brev. Han skriver til en finsk venn:

„Ved du at jeg har en liden Datter, Victoria, 2½ Aar? Blaa Øjne af det aller-sortblaaeste Slags og dertil alle andre Dejligheder som ikke jeg har. Hun ligner Moderen og har Bestefaderens Øjne. Jeg er mer glad i hende end i mig selv“.
[3.1.1905]

Men det gikk ikke bra for Hamsun og Bergljot, Hamsun fortsatte sin ungkars-tilværelse, reiste med stipend til København og gjorde byen utrygg med sine utsvevelser og merkelige påfunn. Så ville han få seg noe mer fast, han tegnet og fikk bygd et hus for seg og sin lille familie nede i Drøbak, men samme kveld som de skulle flytte inn, ble ektefolkene uforlikte og flyttet fra hverandre for godt. Hamsun skriver:

„Jeg blev sat saa langt tilbage i Vaar, jeg havde just bygget et vidunderligt Æventyrhus i Drøbak og saa kom Skilsmissen og Adskillelsen fra lille Victoria, og saa tured jeg i 2½ Maaned osv. Siden har jeg ikke bryd mig om at gøre op nogen ny Bog“ [26.7.1906]

I separasjonskontrakten av 1906 heter det at hvis han ikke gifter seg igjen skal Hamsun overta Victoria etter fire år. I mellomtiden skal hun besøke ham i sommermånedene, og det gjorde hun — først på Kongsberg, hvor Hamsun bodde 1907–08 og de neste to årene i Øster-dalen.

Men så giftet Hamsun seg igjen — denne gangen med skuespilleren Marie Andersen — og det ble fra første stund en konflikt mellom Victoria og hennes stemor. Det kan en også med litt velvilje forstå. Hver gang Victoria kom på besøk måtte Marie flykte, mannen sin fikk hun bare se hver tiende dag og i brevene hans nevnte han ofte sin andre store kjærlighet — datteren Victoria. Han skriver til Marie:

„Victoria og jeg turer St. Hans hver eneste Dag nu, Gud i Himlen hvor det er Moro og hvor det er Stas! Men jeg faar ikke ta min Haand i Arbejde“ [24.6.1908] og en måned senere: „Har idag for første Gang [etter sykdommen] igjen været ude lidt med Victoria, nedi en Græsbakke ved Elven; imorgen har jeg lovet hende en Køretur igjen og den skal hun faa. Hun er forstandig og munter og alt som bra er, det er moro at ha hende“.

Men det utartet til konflikt mellom datter og stemor, Hamsun selv kunne ikke helt holde dem fra hverandre, kalte Victoria Marie og Marie Victoria. Han skriver:

„(Saa nu kom Victoria. Hun spør alltid hvem jeg skriver til og om jeg skriver til Marie. *Ja* svarer jeg naturligvis. Jeg gaar nemlig og tar fejl ustanselig og kalder hende Marie, tænk jeg kan ikke lægge det af. Nu har hun faat alle Slipsene mine at tulle med og hun synger og prater og lægger dem i Hauger og deler dem i stygge og pene.)“ [26.7.1909] og to uker senere: „Du jeg gaar fremdeles og siger Marie til Victoria iblandt, saaledes igaar flere Gange igjen. Men nu skal ikke det gøre dig ondt om jeg kommer til at si Victoria til dig en enkelt Gang i Begyndelsen. Jeg skal nok prøve at passe mig, kan du forstaa, men det er jo let at ta Fejl“ [9.8.1909]

Så ble det slutt på Victorias besøk. Hamsun hadde engang forsøkt å stagge sitt urolige vandrersblod ved å bygge hus i Drøbak hvor han tenkte å slå seg ned og bo for resten av livet. Nå tenkte han på sin unge kone Marie som hadde vært skuespiller og som han trodde lengtet tilbake til teatret. Men Marie hadde også vokset opp på en gård, ja, hun kunne melke kuer, og for å få henne bort fra det farlige hovedstadsmiljøet, reiste Hamsun 1300 km rett nord mot Lofoten, hvor han kjøpte en gård på Hamarøy og satte Marie til å melke kyr og få barn. I de seks årene på Hamarøy fra 1911 til 1917 traff ikke Hamsun sin eldste datter, han fikk også etter hvert fire nye barn, og selv om han nok hørte fra Victoria, kom hun nå — som naturlig kan være — mer i bakgrunnen

Victoria hadde ikke fylt 11 år, men Hamsun hadde alt begynt å tenke på hennes fremtid. Hun skulle iallfall ikke bli karriere-kvinne, men gifte seg og få barn. En liten antydning av hva slags utdannelse han hadde i tankene får vi vel ett år senere i det første bevarte brevet fra Hamsun til Victoria:

„Kjære Victoria, jeg fik dit Brev akkurat Dagen efter at jeg hadde skrevet til Mama di om Pengene. Det var ærgerlig at jeg ikke ventet en Dag til altsaa, nu skriver du formodentlig igjen og forklarer alt. — Det var svært til gode Karakterer du har faat, den for Orden var det bedste av alt. Og saa høi som du er blit, 1,55 er svært til Høide for dig som ikke er gamlere, Men saa stanser du vel med Væksten en Stund nu og saa blir du akkurat passe høi tilslut. Du kan vokse baade 10 og 20 Centimeter uten at bli noget Umenneske. Jeg husker aldrig hvad Aarstal du er født, hva er det? — Jeg har tænkt paa om du og Mama di kunde reise til Frankrike og bo en Tidlang, saa du kunde lære Fransk perfekt. Men saa er det den Konfirmationen som kommer iveien. Og nu er det desuten Krigen. Men de gode Klosterskolerne gaar visst allikevel trods Krigen. Og jeg tror ikke det blir videre dyrere der end her. Man lærer bedst naar man er Barn.

Bed Mama din tænke over det. Stakkars kjære Victoria, jeg vil gjerne gjøre noget for dig hvis jeg kan. Fra Papa“ [17.11.1914].

Dette med utdannelse i Frankrike hører vi også om i et brev to år senere til Victorias mor Bergljot Hamsun. Hamsun skriver: „Og Victoria da som jeg aldrig ser igjen! Hun skal vel konfirmeres neste Aar kanskje? Jeg har jo en hel Del Ringer og andet som jeg har faat av dig og naturligvis aldrig bruker, som jeg tænkte at sende hende naar hun konfirmeres. Dere skulde været en Tid i Frankrike, dere vilde begge lære Sproget fort og det var av Betydning for Victoria — ikke for at snobbe sig med det, men fordi hun eventuelt vilde staa mindre raadløs hvis hun lærte Fransk godt. . Hun er vel stor og stærk Victoria nu og har svært Haar“ [Kraakmo 19.6.1916].

Så skjedde følgende: Hamsun var blitt en ivrig jordbruker oppe på Hamarøy, men han visste at det var forfatter han var, og da jordbruket begynte å gå ut over forfatterskapet, følte han at han måtte selge sin gård og flytte til byen. Våren 1917 kjøpte han seg en stor villa i Larvik. Mens huset ble satt i stand — for Hamsun skulle forandre både det ene og det andre i sin villa — fikk de bo hos noen nye venner i Larvik, direktør Bjarne Aagaard ved Larvik Bad og hans svenskfødte hustru Cecilia. Denne Bjarne Aagaard fikk en særlig betydning for Victoria. Han interesserte seg sterkt for henne, hun var vakker og vennlig, og han følte nok at Hamsun, som hadde ny kone og fire nye barn, ikke tok seg av henne helt som han skulle. Victoria på sin side så opp til Bjarne Aagaard som en ny far, og i årene som kom opptråtte han også som hennes venn og formynder.

Men Hamsun hadde ikke oppgitt sin plan om å få datteren utdannet i Frankrike. Gjennom Norges sendemann i Paris, Fritz Wedel Jarlsberg, hadde han i 1921 fått henne inn på en kostskole i Paris. Der skjedde følgende: Under en utflukt til handelsstedet Honfleur på Kanalkysten traff Victoria sønnen til den engelsk konsulen på stedet og forelsket seg i ham . De unge nyforelskede lignet Knut Hamsun i at de ville søke tilbake til jorden og få seg en gård, men de visste ingenting om jordbruk, og siden Victoria fremdeles ikke var myndig og gifteferdig, forlovet hun seg og tok jobb som guvernante på en stor gård i Sør-England, mens forloveden —Dederick Charlesson het han — ble tilbake i Honfleur, hvor han lengtet og ventet på sin tilkommende i to år. Victorias formynder, Bjarne Aagaard, kan ha hjulpet henne til stillingen i England, iallfall kjente han til hennes planer og skrev til Hamsun og forklarte saken, at Victoria jo ikke egentlig hadde hatt noe hjem så hun måtte ta avgjørelser på egenhånd, men at hun var klok og visste hva hun gjorde. Hamsun, som hadde forestilt seg datteren som fransktalende verdensdame med en amerikansk millionær til mann, mistet plutselig sin drøm om prinsesse Victoria, og lot Aagaard faa vite hva han mente om hele affæren:

„ . . Vil De erindre Dem om hvorfor V. reiste til Frankrike: Var det ikke for at 'lære' Fransk og komme igjen og nyttiggjøre sig det? Hun er nu istedet reist til England for at bli Tjenestepike. . . Hun skjulte omhyggelig for mig Grunden til at hun Gang paa Gang kastet Penger bort paa Reise mellem Paris og Honfleur. Hun ventet med at meddele mig sin Forlovelse til Kjæresten hadde faat Lov av sine Forældre til at ta hende. Det faldt hverken hende eller ham ind

at hun skulde raadføre sig med sin Far — akkurat som om hun var myndig og atpaa Kjøpet en N. N. fra Gaten som maatte være glad til at den første den bedste vilde ha hende. Ikke sandt, det var fin Adfærd! Hun har ikke hat noget Hjem [sier hun]. Tænk! Hvad Slags Utsøkheth av et Hjem mener nu hun selv at ha fortjent — en absolut ordinær Pike som hun er? Der er Enker i Verden med det allerbedste Hjem for sine Børn. Hendes Mor var at ligne med en slik Enke, hun har git Victoria det bedste og sorgløseste Hjem like til den Dag hun kom til Dem. Er det ikke skjønt at en uutviklet Jentunge gir sig til at dominere sin Mor som hele Livet opover har været den gavmildeste og snilleste Mor nogen kunde ha? Og hvis De tror at Mor og Datter manglet noget — naar jeg fraregner Luksus — saa har De faat feil Underretning. Jo Victoria har spillet sine Kort brillant. Og altsammen bak min Ryg. Det kunde ikke ha gaat hende tarveligere om hun hadde tat Tjenestepikeplass i Norge — hvad jeg ikke hadde emnet hende til. Jeg skal ikke forstyrre hende i at fortsætte at gaa efter sit eget Hode. Jeg indbydes nu til at strø Sand paa hendes Adfærd, — nei Tak, jeg foretrækker ikke at blande mig i den mere. Hun har handlet uten mig, det er godt at hun er saa klok som De sier, saa kan hun jo vedbli at handle“ [nov/des.1922]

Sommeren 1923 prøvde Victoria å få kontakt med Hamsun. Hun kom til Nørholm og hadde kanskje tenkt å invitere faren til sitt bryllup neste år. Hun forteller: „Jeg sto i stuen på Nørholmen. Han kom ut fra sitt arbeidsværelse, sto der og så på meg. Vi hadde ikke talt sammen på mange år. Han så på meg, bare så på meg. Så snudde han og gikk. Ikke et streif av varme eller ømhet hadde jeg sett i hans ansikt“ [Østlands-Posten 28.8.1976]. Da bryllupsdagen nærmet seg — den var satt til 1.4. 1924 — prøvde de unge likevel å få kontakt med Victorias far — kanskje de håpet at han ville angre sin stridbarhet og i det minste sende dem en lykkønskning. Men det gikk ikke, som vi ser av følgende brev fra Hamsun til Victorias mor:

„Indlagte Brev er fra den Mand som Victoria vil gifte sig med. Han har faat en Dame til at skrive utenpaa for at narre mig til at aapne Brevet, det lyktes ham ogsaa, men det har ikke lyktes ham at narre mig til at læse en eneste Linje i det. Jeg sender det nu til dig og beder dig sende det videre til Victoria. Hun har nu for anden Gang faat denne Mand til at skrive til mig og git ham min Adresse, skjønt hun vet at denne Tross ikke virker paa mig.

Ja Victoria spilte sine Kort godt — skjønt hun hadde de allerbedste Chancer! Og nu skal du faa se hvor længe Herligheten varer. [24.1.24]

Det endelige bruddet med Victoria kom først sju år senere. Det gjaldt da Victorias ary, som Hamsun ønsket å ordne. I 1920-årene, etter Tysklands nederlag, var Hamsun lenge deprimert, han var også kommet i en slags overgangsalder og kunne ikke skrive som før. Så dro han til Oslo og lot han seg behandle av en psykoanalytiker. Det hjalp. I oktober 1927 kom romanen *Landstrykere* — hans lengste og en av hans beste. Nå fikk han nye store inntekter og satte seg i forbindelse med sin fraskilte kone Bergljot, som bodde sammen med Victoria på gården i Honfleur. Han skrev:

„Ogsaa av den Grund at jeg er blit gammel og saa ofte er daarlig kunde jeg ønske at greie op Pengeaffærene med Victoria. .. Spør hende . . Hun kan raad-

føre sig med Manden sin naturligvis, skjønt det egentlig ikke vedkommer ham, det er hendes personlige Penger. . . Summen vilde ikke bli saa rent liten. . . Det er mig det samme om Victoria vil late det utstaa med hendes Sum, men jeg trodde det var sikrest at ordne Saken nu. Og den skulde bli greid med alle juridiske Garantier . . . Jeg hadde jo engang en helt anden Plan med Victoria, jeg skulde faat hende ind i de store Forhold i Amerika, og saa hadde hun ikke trængt nogen Smaakilling fra mig. Men det strandet.—“ [7. 10. 1927].

Victoria og hennes mann greide seg forholdsvis bra på sin gård og hadde ikke behov for arv akkurat da. Victoria kan også ha rådført seg med Aagaard og funnet ut at det ikke lønnet seg å ta et endelig oppgjør så lenge Hamsun fremdeles tjente penger og bygget opp sin formue. Dette fikk hun sagt på en pen måte i brev til sin far, men Hamsun tok det ille opp.

Og nå gikk det nesten 3 år uten noen bevart korrespondanse. Det må ha vært vondt for Victoria at faren ikke ville skrive til henne, men bare kommuniserte gjennom moren. Så har hun vel skrevet et brev fullt av anger, for Hamsun svarer henne i et brev fra september 1930. Hamsun skulle da ha en farlig operasjon, han var usikker på utfallet og følte vel at det ville være bra om forholdet til Victoria var avklart. Han skriver:

„Kjære Victoria. Det jeg kunde ha at tilgi dig er tilgit for længe siden. . . Jeg hadde tænkt noget andet med dig end at se dig havne helt fra Umyndighesalderen paa et lite Skitsted i Frankrike, du skulde faat komme ut. Komme vidt utover, til store Forhold, jeg har lange Armer og kjender Folk i fire Verdensdeler — Det gik annerledes. . . Du blaaser altsaa i at jeg tilbyder at ordne med din Arv nu. . . Du skulde ha saapas Tillit til mig at du lot mig — sammen med en Tillitsmand som du selv utpeker — ordne med din Arv nu, i Stedet for at melde dig hos min Familje og faa din Part naar jeg er død. . . Adjø, Victoria, og hjertelig Hilsen fra Din Papa. [i margen har Hamsun skrevet] At jeg ikke mottok dig den Gang [?] juli 1923] var fordi jeg sat og slet med Slutningslinjerne i en ny Bok“ [7. 9. 1930].

Men ett år etter, dvs i 1931, var forholdene i Frankrike ikke gode og det gikk opp for Victoria hvilken økonomisk og moralsk støtte 50 000 norske kroner ville bli og så bad hun sin far om å være så snill at la henne få sjangsen en gang til. Hamsun svarte med et 9 sider langt brev, fullt av bitre anklager mot Victoria og spesielt mot hennes rådgiver, Bjarne Aagaard, som i brevet omtales som konsulen:

„Kjære Victoria. . . Det var nok galt at jeg i det hele tat for nogen Aar siden bydde dig Arven din utbetalt før min Død. Det var gjort utelukkende til Bedste for dig, om du som fraværende ikke skulde række at ivareta din Ret overfor mine andre Arvinger. Jeg vilde helt fra første Gang ha git dig 50 000 Kroner, det var vi enige om alle her, og det var Marie som først nævnte dette Tal. Men mit Tilbud blev misforstaat. Da jeg ifjor gjentok Tilbudet for 3die Gang, og da du hørte at det dreiet sig om ‘nogen Hundrede Tusen Francs’ som jeg skrev, da bet du paa. Men saa var det at du under Indflytelse av daarlige Raad væltet det hele. Du mobiliserte baade en Advokat og en Konsul imot din Far, og du hadde Ordre fra din Mand til ikke at avgjøre nogen Ting uten hans Vitende. Jeg blev altsaa

behandlet som din Motstander, likefrem som din Fiende. . . Nu beder jeg dig om ikke at tro en slik Svindler til Far som du har, men send en paalitelig Mand til Advokat Rode og spør ham om ikke alt dette er sandt. . . Men 50 000 var ikke nok for dig. For nu opdaget Advokaten og Konsulen din at jeg ikke hadde regnet ind 'Forfatterretten', og den vilde da bli kolossal paa din Part! . . . Konsulen talte til min Kone om 'den store Gaarden'. Det blev svaret at den tapte jeg mange Penger paa, mangfoldige Tusen paa hvert Aar. 'Det er fordi Hamsun ikke kan drive den', sa Konsulen, som ogsaa er Autoritet i Jordbruk. . . Du svarte at du ikke vilde motta mit Tilbud, du vilde ha Arv efter Loven naar jeg var død, du hadde aldrig været den som hadde ønsket Arven utbetalt, osv. Et ovelegent Brev. Godt! Jeg blev ikke længer forundret over noget fra din og din Konsuls Side da. . . Du føiet til i Brevet en slesk Tirade at du stolet paa min Ærlighet. Nei, det var netop den du ikke stolet paa, derfor engagerte du en Advokat og en Konsul imot mig. . . Med din Tirade forstår jeg nok at du og dine Hælere vil vælte en Mistanke over paa Marie at hun ialfald vilde skade dig om hun kunde. Til det vil jeg alene svare at Marie har likesom jeg bare villet dig vel, bare vel. . . En anden Sak er det nu da du krænket din egen Far saa stygt og sendte to Leiesvende imot mig — nu synes vel Marie at du har lyttet litt for godtroende til dine Raadgivere. . . Nu — et Aar forsent — kommer du da og mottar mit Tilbud. Aanei, Victoria, jeg har ikke 50 Tusen Kroner liggende til dig mer. Du vilde ha efter Loven, du skal faa efter Loven. Tænkte du virkelig en saa let Tanke, efter alt det som er gaat forut. . . Du slaar paa at du kanskje gjør mig en Tjeneste ved at motta 50 Tusen Kroner nu. Nei, Victoria, du gjør mig ingen Tjeneste. Men du kunde skaanet mig for en skammelig Krænkelse ved at motta mit rike og altfor store Tilbud ifjor da jeg var saa dypt nedfor. Istedet derfor behandlet du mig som om jeg vilde forurette dig. . . Nu vil jeg ikke engang by dig 28 000 Kroner som Advokaten regnet ut efter min Formue ifjor. Du gjør derfor bedst i at la din Avgjørelse ifjor gjælde: at du arver mig efter Loven naar jeg er død. . . Jeg skriver aldrig mer om Saken, og jeg vil ikke mindes om den, den var for uhyggelig. Slaa nu du dig til Ro sammen med Konsulen som har raadet dig saa godt i 14 Aar stik imot din Far. . . Jeg skriver ikke dette for at ydmyge dig, men jeg orker ikke mer at kjempe mot dig til dit egen Bedste. Jeg orker heller ikke mer at gjenopta mit Forsvar mot din Mistænkeliggjørelse. Tro herefter hvad du vil! Papa". [7. 10. 31]

8de desember skrev Hamsun igjen til Bergljot „fordi — som han sa — han ikke lenger hadde noen tillit til Victoria“. Bergljot skrev tilbake og spurte om han ikke kunne gi Victoria ialfall noen penger nå og så la henne få resten når det passet. Hamsun bad da Kredittkassenden sende Victoria 50 000 francs som svarte til 11 000 kroner. Senere samme måned skriver Bergljot igjen og takket for de 50 000 francs, og Victoria føyde til: „Kjære Papa. Jeg er rørt og taknemlig over den omtanke Du har vist ved at sende mig en check paa 50 000 fr nu. Den kom i grevens tid, inderlig tak skal Du ha. Victoria“.

Men Hamsun holdt stand mot Victoria. Først i 1943, under andre verdenskrig, da han var på besøk i Tyskland og fikk høre at Bergljot var død, sendte han Victoria et brev — visstnok det første på 12 år:

„Kjære Victoria. Ja ja, saa døde din Mor! Hun og jeg passet vel ikke til hverandre, men vi hadde nogen lykkelige Aar sammen likevel. Hun var saa snil og hjertelig god, gjorde aldrig nogen Uret, tok paa sig mer Skyld end hun hadde, jeg graater ved Mindet om hende. . . Det gaar vel ikke godt med dig heller nu under Krigen? Vi haaper jo alle det skal bli bedre snart. Lat mig høre fra dig engang. Vorherre maa hjelpe allesammen, os ogsaa. Jeg tænker paa din Mor og velsigner hende for hendes Hjertes Uskyld. . . Lev vel saa længe — Flyet venter. Din gamle Papa“ [23. 6. 43]

Så kom katastrofen i og med Tysklands nederlag. Hva skulle man gjøre med Hamsun, han var jo vår store dikter og han var 86 år gammel. Kanskje han kunne erklæres sinnsyk og således slippe straffeforfølgelse? Først fikk han husarrest, så ble han sendt til psykiatrisk klinikk i Oslo for å bli undersøkt av psykiaterne Langfeldt og Ødegård, som fant at, jo, han hadde varig svekkede sjelsevner. Oppholdet på psykiatrisk klinikk hadde mildnet Hamsuns uforsonlighet og arroganse, han kom nå til Landvik gamlehjem og trivdes blant helt alminnelige mennesker der. Og han fikk et nytt forhold til sin forstøtte datter Victoria. Sommeren 1946 skrev han til henne

„Kjære Victoria! Tak og Pris for Brevet. Aa Gud, jeg som ikke har skrevet til dig paa Aar og Dag, og allikevel skriver du til mig og klager ikke paa din gamle Papa! Verst var det da jeg blev indesperret i en Gale- eller Nerveanstalt i Oslo i 4 Maaneder, tilsidst da det kom en Ven og fik mig ut, da var jeg bare som Gele. . . Nu er jeg for anden Gang kommet hit paa dette Landvik Gamlehjem her ved Grimstad. Her har jeg Ro og Fred og jeg skal ikke ønske at faa det bedre de Dager jeg har igjen at leve, jeg skal bare takke Gud for hans Naade mot mig. Det er merkelig hvor flink og tapper du er, Victoria, skjønt vel heller ikke du og dine har hat det godt. . . Jeg beder dig prøve at være tapper fremdeles, kjære Victoria, og ikke la dig bryte sammen. Lev nu vel eller saa bra som Omstændighetene tillater. Tusen Hilsener. Papa“ [7.6.46].

Nå gikk det 8 måneder, Hamsun hadde kommet seg etter Psykiatrisk klinikk og hadde tilogmed satt seg til å skildre oppholdet der, det som to år senere ble til boka *På gjengrodde stier*. Han hadde også fått tid til å tenke over hele den 25 år lange striden med Victoria over ekteskapet med en engelskmann i Frankrike og over arvesaken. Han skriver:

„Kjære velsignede Victoria! Du har vært saa snild og taalmodig med mig hele Tiden og ventet og ventet. Du vet fra før at naar jeg holder paa og skriver noget saa kan jeg ikke noget andet, nu mindre end nogensinde fordi jeg er saa gammel. Det blir ikke noget brev idag heller, men en liten foreløpig Besked om noget som ligger mig paa Hjerte. Nu skal du endelig høre at jeg arbeider for dere alle, for *dig ogsaa*, Victoria, du skal ikke bli glemt, stol paa det i mit Testamente skal du ha *likt* med mine andre Børn. Hør nu paa mig er du snild. Du fik litt for mange Aar siden, det var ret nok den Gang, jeg hadde ikke tjent mer dengang, men siden har jeg tjent mer, og det har dine Søsken nytt godt av, men du har ingenting faat. Nu skal du arve likt med dine Søsken, det skal staa i mit Testaments som jeg arbeider med. . . Jeg vil takke dig, kjære Victoria, fordi du aldrig har latt mig høre at de andre har faat mer end du, du har ikke nævnt et Ord, ikke

en Stavelse. Gud velsigne dig for det! Nu skal du faa retferdig Løn du som dine andre Søsken. . . . Jeg har ikke Bruk for Penger og Honorarer. Men jeg vil si at det skulde glæde mig storartet hvis dere Børn blev glade. Og dig, min kjære snilde Victoria, kunde jeg under en særlig Glæde, fordi du har vært saa taalmodig til at vente. . . . Velsigne dig, Victoria! Hils din Mand og Gutterne. Papa“ [10. 7. 47].

To år senere kom det siste brevet. Hamsun var nitti år. Han hadde fått ut sin bok *På gjengrodde stier* og han hadde ordnet med sitt testamente, slik at Victoria skulle få nøyaktig det samme som hans andre fire barn. Han skriver: „Kjære Victoria . Jeg haaper at vi har faat godt stelt for dig, kjære Victoria. Fru Stray har vært flink paa mine Vegne til dig. Jeg har godt Gangsyn, men jeg kjender ikke Folk. Bry dig ikke om mig, jeg har det godt. Min kjære Victoria, lev vel“ [31.10.49].

Forholdet mellom far og datter fikk altsaa en lykkelig slutt, og for Victoria på mer enn en måte. Det viste seg nemlig at Hamsuns nye testamente av 1948 — hvor Victoria fikk arv likt med sine halvsøsken — ble forandret og undertegnet av Hamsun året etter, slik at Victorias aksjer i Gyldendal og hennes andel i Hamsuns forfatterrettigheter skulle deles mellom Maries barn. Da Hamsun var død og Victoria ble kjent med det reviderte testamentet, anla hun sak. Hennes advokat brukte de siste brevene for å bevise at Hamsuns forhold til sin datter var hjertelig. Han fremholdt at Hamsuns alder og 2 tilfeller av hjerneslag gjorde det rimelig at han ikke forsto omfanget av de forandringer som var foretatt i testamentet. Dette argumentet ble godtatt av retten og Victoria vant sin sak. Hun og hennes barn kunne siden nyte godt av avkastningen på sine Gyldendal-aksjer og salg av Hamsuns bøker.

Victoria mente selv at av alle Hamsuns barn var hun den som slektet mest på sin far. Og det er ikke underlig om den langvarige striden mellom to så stolte og steile sinn skulle få sine virkninger. Da Knut Hamsun døde, begynte Victoria å drikke, og drikken tok etter hvert slik overhånd at livet ble vanskelig for hennes barn og barnebarn. I 1970-årene —tyve år etter farens død — hadde hun leilighet i Honfleur, og hennes eneste norske omgang var sjømannspresten i Le Havre, Agnar Holme og hans kone Sigrid. Hjemme i Norge ble det kjent — visstnok i forbindelse men en nytugivelse av Hamsuns roman *Victoria*, at Hamsun skulle ha en datter i Frankrike, og med pastor Holmes hjelp dukket Jon Magnus fra *Verdens Gang* opp på et sykehus i Honfleur — det var i januar 1976 — og Victoria satt på sengekanten med brukket ben og avklipt hår — for hun hadde fått lus og skulle desinfiseres. Til *Verdens Gang* fortalte hun at hun hadde skrevet trofast og jevnlig til sin far helt til han døde. Men hun fikk aldri et svar tilbake. Ikke ett ord. Jo, forresten, sa hun, han sendte et kort en gang. Men ikke ett ord om at han angret at han hadde utstøtt meg.

Som jeg har prøvd å vise, tok Victoria skammelig feil her, og det kan saktens skyldes 20 års ulykke og alkoholmisbruk. En av dem som kjente det virkelige forhold og tok til gjenmæle var Hamsuns advokat, fru Sigrid Stray, som i sin bok *Min klient Knut Hamsun* går sterkt i rette med *Verdens Gang*-artikkelen og fremstiller Hamsuns holdning vis a vis datteren som forsvarlig. Her er jeg uenig

med Sigrid Stray. Jeg skulle tro at en objektiv tilskuer *idag* vil gi Victoria rett i arvesaken, og jeg synes brevene viser at Hamsun selv til slutt gav henne rett:

Hva kan vi lære av denne fortellingen? For det første at Hovmod står for fall — skjønt det burde vi allerede ha lært av liv og lesning. Spesielt når det gjelder tvekampen mellom en stolt far og hans datter, så har den jo inspirert de største verker i verdenslitteraturen — Shakespeare's gripende skuespill *King Lear*, eller Selma Lagerlöf's *Gösta Berlings saga* eller Sigrid Undsets *Kristin Lavransdatter*. Men for det andre forteller brevene at de sterke følelsene av mistenksomhet og sjalusi og hevn, som vi finner i alle Hamsuns store helter, de er ikke — som noen av oss kanskje trodde — overdreven romantikk fra forfatterens side, men en sann gjengivelse av hva *personen* Knut Hamsun faktisk følte.